

УДК 7.036(477)*1980-1990

Лариса Салатюк

Аспірантка Львівської національної академії мистецтв

<https://orcid.org/0000-0002-9398-824>

Творчість Олександра Ройтбурда кінця 1980-х рр.: авторська інтерпретація біблійних образів

Анотація. У статті на прикладі вибраних творів Олександра Ройтбурда 1989 року, проаналізовано іконографію та символіку його картин. Подано стислий огляд біблійних мотивів та єврейської тематиці у творчості художника. На основі аналізу живописних робіт 1989 року, виявлено, що автор використовував зашифровані знаки, а також безліч відсилок на різноманітні періоди та стилі у мистецтві. За допомогою опису, аналізу та інтерпретації висвітлено особливості власної міфології О.Ройтбурда. У результаті мистецтвознавчого аналізу художніх творів 1989 року було виявлено кілька аналогів у доробку митця, з'ясовано, що у цей період художник неодноразово використовував таку ж композицію, знаки та колористику. Найчастіше зустрічається зображення каміння, яке падає з неба, трикутників двох кольорів та облич з висунутими язиками.

Методологія. За допомогою мистецтвознавчого аналізу та формального методу було проаналізовано художньо-стилістичні особливості творів О.Ройтбурда, а також використано семіотичний метод, завдяки якому трактувалися знаки і символи. За допомогою іконографічного та компаративного методу було проведено порівняльний аналіз картин.

Ключові слова: Олександр Ройтбурд, іконографія, біблійний сюжет, знаки, символи.

Постановка проблеми. Олександра Ройтбурда відносять до творців "української нової хвилі", він був провідним художником мистецького напрямку трансавангард. Його роботами захоплюються за їх цитованість, вільний еkleктизм, поєднанням минулого і теперішнього, проте в мистецтвознавстві нема всебічного дослідження іконографії образів в його творчості.

Мета. Дослідити художні особливості картин створених у 1989 році, та іконографію образів О.Ройтбурда,

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Джерел для глибокого вивчення творчості Олександра Ройтбурда існує обмаль, в основному це короткі публікації, інтернет джерела, інтерв'ю та статті. На сьогоднішній день не має видання, в якому комплексно та розгорнуто було б досліджено творчість художника. Відповідно нами не знайдено джерел в яких всебічно проведено іконографічний аналіз його робіт. Існує багато каталогів, журналів та інших ілюстративних видань з репродукціями картин О.Ройтбурда. Таким чином нами не знайдено видань, які б розгорнуто розкривали авторську міфологію художника.

Водночас важливим виданням є книга-альбом «Ройтбурд», авторки О.Балашової [4]. Праця вважається першим альбомом в якому зібрано та класифіковано, за наративами, твори художника з періоду 1980 рр. Альбом вміщує у собі всі роботи художника до 2015 року, що є дуже цінним у подальших дослідженнях. Книга поділена на розділи, у яких коротко описується окремі фрагменти творчості митця, а також подані коментарі самого художника та інших митців, кураторів, які були близькі до О.Ройтбурда.

Варто згадати статтю Богдани Пінчевської «Легитимність присутності біблійних мотивів у сучасному мистецтві Творчість Олександра Ройтбурда 2008–2010 рр.» [11]. Праця є спробою розгляду еволюції біблійної тематики в мистецтві, на прикладі творчості Олександра Ройтбурда, зокрема у циклі робіт «Ройтбурд vs Караваджо» (2009 р.). Авторка характеризує твори, як іронічну дефініцію та діалог культури і субкультур. Проте у статті відсутній аналіз іконографії, мистецтвознавчий аналіз, чи спроби протрактувати живопис О.Ройтбурда.

Живописна творчість О.Ройтбурда стала об'єктом для дослідження мистецтвознавці Наталії Смирнової у публікації «Творчість Олександра Ройтбурда». У статті авторка досліджує живопис митця, аналізує його твори, подає опис та аналіз окремим роботам, а також загадує внесок митця у розвиток відео-арту в Одесі [14].

Монографія «Сучасне мистецтво України. Портрети художників» Галини Скляренко, стала цінним джерелом у дослідженні біографій, багатьох українських митців, зокрема Олександра Ройтбурда («Мистецтво живе не у світі, а у міфі»). Книга присвячена осмисленню творчості низки українських митців, їхні біографії, розглянуті в контексті часу та культурно —

супільної ситуації, дають можливість скласти уявлення про вітчизняний художній прогрес, головні його періоди і напрямки, регіональну специфіку. Видання є авторською оповіддю про творчість художників кількох поколінь, представників різноспрямованих тенденцій та шкіл сучасного мистецтва, які працюють у різних напрямках [12].

Виклад основного матеріалу дослідження.

Українська літературознавиця і культуролог Тамара Гундорова у своїй праці «Український літературний постмодерн» стверджує, що: «Точкою відліку кардинальних змін українського радянського соціуму стає глобальна соціо техногенна Чорнобильська катастрофа (1986 р.), що виявила раніше приховану некомпетентність правлячої партії, яка призвела до руйнування навколишнього середовища» [6]. Саме це стало поштовхом для України, як частини постмодерного світу кінця ХХ ст. «Нова хвиля» формувалась на руїнах старої системи, але ефективно використовувала її численні ресурси. Додатковим поштовхом до поширення нових течій стали офіційні всесоюзні й республіканські молодіжні виставки [10].

Орієнтація на західні актуальні художньо змістові тенденції дала змогу українським художникам змістовно відступити від академізму та радянського модернізму: «митці ... осмислювали вітчизняне бароко як проблему, вбачаючи в ньому національну світоглядну модель, що генерує міфи, затуляючи дійсність, і в той же час надає їй вітальності та ускладненості смислів» [5].

Творчість Олександра Ройтбурда є багатогранною, вона наповнена символами та цитатами, міфологічними образами, біблійними мотивами та єврейською тематикою. Художник мав надзвичайно глибокі знання з історії мистецтв та просто був інтелектуалом, що якнайкраще відобразилися у його творчості. Власне, важливе місце в його доробку займають біблійні мотиви. А також вагома частина його робіт присвячена єврейській тематіці. Архетиповий образ біблійного пророка переходив з роботи в роботу, що не було на пряму пов'язано з національною ідентичністю автора. Хоча в цілому єврейське начало в живописі Ройтбурда було присутнє скоріше латентно, здебільшого на рівні колориту та пластики, а не дискурсу [4].

Художник не боявся самоіронії, цикли єврейських портретів чи біблійних сцен, сповнені нею. Його роботи просякнуті архетипами та символами, фактично у кожній картині можна побачити відсилку до референта та наявність різноманітних знаків. До при-

кладу цикл робіт «Якщо в крані немає води» (2011 р.)- це портрети відомих українських та світових культурних персон, серед яких учасники групи Бітлз, Махатма Ганді, Віталій та Володимир Кличко, Енді Ворхол та Тарас Шевченко. Автор зображує героїв своїх робіт в образах хасидів, розповідаючи історію про «прихованих євреїв» радянської доби. До прикладу, найбільш повно зафіксовано стан тілесних метаморфоз у «Помпейському циклі» середини 1990-х років. Створений під враженням фресок античних Помпеїв, цей цикл звертається до теми перенасичення сучасної людини дивачтвами, епатажем і психічними аномаліями, що стали частиною нашого повсякденного життя.

«Ройтбурд vs Караваджо» — це серія монументальних робіт, де основою полотна є біблійний сюжет Караваджо в інтерпретації О.Ройтбурда, поверх якого яскрава абстракція, якій автор дав термін «каляки-маляки», яка різко контрастує не тільки мальовничо, але і філософськи. «Біблійні сюжети — це головне у творчості Караваджо. В сакральних сюжетах, античних і міфологічних, була завжди закладена знаковість та ієрархія. Художник працював з архетипами, йому було цікаво цитувати Караваджо.

Свої роботи О.Ройтбурд наповнює сакральними текстами, на їх тлі він будує нову міфологію, переосмислюючи та надаючи нових змістів. Так постаті його картин отримують нові ролі та нове значення. Часто автор іронізує чим самим нівелює певними канонами та загальноприйнятими стереотипами у різних сюжетах. Тим і цікавий живопис О.Ройтбурда, він не передає ідею минулого, він створює іншу філософію сьогодення. На перший погляд, здається, його картини про образи, філософію, чи метаморфози та при глибшому прочитанні ми бачимо який глибокий світ у роботах автора, скільки безліч символів та архетипів відображено. Не завжди те, що художник хотів сказати є на поверхні, основні сили які він заклав ховаються у фігурах та їх положеннях, у знаках, та образах. Його творчість спрямована власне на філософсько-ідейний зміст, що проявляється в авторському створенні характерних образів та спонукає глядача до роздумів.

Центральне місце у творчості О.Ройтбурда, періоду 1980-х рр., займають біблійні мотиви. Цикл картин із зображенням пророка, які художник називає «Пророк 1», «Пророк 2» і просто «Пророк». Переважно вони не наділені символами чи образами, які притаманні цим святим, натомість автор надає автпортретних рис. Більшість цих пророків зображені

як вони показують зуби, чи то усмішка чи навпаки виявити свою зловисту вдачу. Часто зустрічається зображення двох людей, чоловіка та жінки, їх пози нерідко нагадують іконографію Адама та Єви. А також зображення ангелів, за різних обставинах та позах. Фігури, які зображує митець, не є пропорційні, часто деформовані частини тіла, невиразні обличчя, дивакваті пози, все те що не є притаманним класичному іконопису чи зображенню на релігійну тематику.

Разом з іншими учасниками «Нової хвилі» Ройтбурд творив архетипічні сюжети різних сакральних текстів, відштовхуючись при цьому не від самих сакральних сюжетів, а від переосмислення пластичних вирішень стандартного «музейного» живопису [4]. Проте, дещо відрізняло його з поміж інших, якщо для когось переосмислення класичного малярства відбувалось на тлі репродукції картин минулого, то для Ройтбурда базувалося на більш філософському рівні. Він творив свою власну міфологію, його ерудиція та талановитість дозволили йому творити речі, які потребують дешифрування від мистецтвознавців.

До прикладу картина О.Ройтбурда «Томління Іакова та Рахіль» (1989 р.) (Іл. 3). На полотні зображено чотири фігури, дві по центру та дві по краях. Постаті лише обрисами нагадують людей, оскільки вони деформовані та не пропорційні, їх колорит є монохромний, ніби постаті зліплені з глини. Їх можна розрізнити за статевими ознаками, це жінка та чоловік, а також з підпису карини. Ті, що по центрі вони цілуються та тримаються за руки, автор зображує їх у пориві кохання. Натомість ті що скраю, зображені у стані занепокоєння, смутку, це показують їх пози, вони закривають обличчя руками, а також пози тіла говорять про втому чи знесилення. Навколо зображено багато абстрактних фігур, що немов літають навколо них, або ж падають, тут можна припустити що це каміння. І одразу згадується відомий фразеологізм — «хоч камінь з неба», що означає за будь-яких умов, обставин, незважаючи ні на що. Враховуючи відому біблійну історію кохання Якова та Рахіль, камінь є символом їх незламного, бажання бути разом попри все. В оповіді мова йде про Якова, який отримавши обманним шляхом батьківське благословення, що по праву належало його братові Ісаву, був змушений, рятуючись від гніву ошуканого брата, податися до свого дядька Лавана. Він закохався, коли молодша дочка Левана, Рахіль, пригнала до криниці овець, він відкотив камінь, щоб їх напоїти. Там, біля криниці, й народилось велике та міцне кохання, яке не ставало слабшим із роками

і якому Яків залишився вірним [2].

Можна говорити, що каміння символізує їх відносини, їх першу зустріч. Проте, варто зазначити, що існує давня традиція, при відвідуванні могили Рахіль, що у Єрусалимі, жінки беруть звідти шматок камінчика і носять його з собою пртягом усієї вагітності. Тому можна припустити, що автор зображує каміння саме, як символ плодючості. Зверху картини зображена овальна фігура, яка нагадує жіночий статевий орган, а знизу більшу пляму, рожевого кольору, що нагадує жіноче лоно. Так дві фігури по краях можуть символізувати жінок які не можуть завагітніти, відомо що і сама Рахіль певний час була безплідною. Таким чином проаналізувавши зображені символи, вважаємо, що картина «Томління Іакова та Рахіль» є зображенням плодючості, або протилежного — безпліддя.

«Гімн демонам та героям» (1989 р.) — це великоформатне полотно, площина його поділена на дві частини, верхня чорного кольору та нижня — білого (Іл. 1). В центрі зображена змія з крилом, яка обгорнула собою багато людських облич, вони з відкритими ротами і судячи з назви вони співають. Подібну іконографію ми знаємо з християнства, Авраамове лоно, святий що сидить на престолі та вміщує в собі людські душі, це є місце спочинку праведників у потойбічному світі. Часто трактується як синонім раю або частини пекла [3]. Можемо припустити, що на картині зображені душі праведників та грішників, які перебувають у очікуванні суду, і контрастне розділення полотна говорить про ототожнення з раєм та пеклом.

Проте варто звернути увагу саме на зображення змії, якщо зануритись у міфологію давнього Єгипту, дізнаємось про богиню Ваджет (богиня — змія). Її часто зображували, як крилату кобру, оскільки це була її священна тварина. Вважалося, що Ваджет була захисницею Нижнього Єгипту, а після об'єднання з Верхнім Єгиптом стала покровителькою всього Єгипту [1]. Згодом її зображення стало символом на Уреї, королівської корони, на що і вказує її поза на полотні у Ройтбурда. На картині художника ми бачимо фактично ідентичне зображення змії, схожої на ту, що у гробниці Сеннеджема, давньоєгипетського оформлювача царських гробниць, у Дейр ель-Медіна. Можна припустити що автор використовував саме його, як референс для створення своєї картини, оскільки колористика, геометрія та фактура змії та крила такі ж. Проаналізувавши зображення та міфологію давнього Єгипту, можемо припустити, що художник зобразив,

саме цю Богиню, яка обіймає собою людські душі. Чорне та біле тло символізує Верхній та Нижній Єгипет, де богиня Ваджет об'єднує не тільки його, а і людей, які там проживали.

Ще одна робота «Лоно вигнання» (1989 р.) представляє великоформатне полотно 3 на 4 метри, композиційно поділене на дві частини. У верхній частині дві фігури жінок, а саме їх верхня частина тіла до пояса, вони зображені оголеними, без рук та з висунутими язиками. На задньому плані ми бачимо три камені, які автор не однаково зображує у своїх полотнах. Нижня частина картини вміщує чоловіка, який без одягу та лежить горизонтально, його руки за спиною, і так само висунутий язик. Над ним є кам'яна плита яка візуально ділить картину. Також присутні елементи у вигляді трикутників червоного кольору, якщо зануритися в алхімію, це знак вогню.

Загалом картина нагадує біблійний сюжет покладання Христа у гроб. Бачимо плиту під якою знаходиться постать, а над нею дві жінки які оплакують тіло. Проте, жінки яких зобразив автор, швидше нагадують Венеру Мілоську, відому мармурову статую богині Афродіти, датовану 150 р. до н.е. І тут бачимо цікаве поєднання античності з біблійним сюжетом, що саме і є притаманне цьому періоду творчості митця, а саме трансавангарду. Якщо припустити що червоний трикутник, який просякує тіло лежачого знизу, це знак вогню, то можливо це є уособлення пекла. Таким чином бачимо, що людина була грішником і попала в царство мертвих.

Дослідивши художній доробок митця цього періоду, бачимо аналогічні картини, з тою ж символікою та сюжетом. До прикладу, якщо у картині «Лоно вигнання» (1989 р.) бачимо двох жінок без рук, і без нижньої частини тіла, та червоні трикутники, то в картині «Лоно вигнання» (1990 р.) ідентичний сюжет, де жінки зображені вже з усіма частинами тіла та присутній жовтий трикутник (що в алхімії означає знак земля). Також відома ще одна картина з такою композицією «Ефір мовчання» (1989 р.) (Іл. 2). На картині такий же чоловік лежить на спині, натомість над ним вже зображено наповнену водою чашу на якій сидять дві пташки.

Полотно, композиційно, поділене на дві частини, верхню і нижню. У першій ми бачимо наповнену водою чашу, на якій сидять дві пташки, нагадують голубів. А також два великих камені на фоні, що летять вниз. У нижній частині зображена людина, яка лежить серед каміння, по статевих органах не зрозуміло, чи

це чоловік чи жінка. На місці живота зображена голова, така ж як у нього. Тіло обмальоване синім контуром, а верхню частину і нижню картини, розділяє червона лінія.

У староукраїнській мові є слово «Животь», що означає — життя [13]. Так можна припустити, що авторська задумка полягала у тому, щоб показати смерть та життя після неї. Також відомо, що у християнській символіці голуб — це душа мертвої людини. У багатьох легендах у вигляді голубів відлітали душі праведників. Тому цілком можливо, що це є та сама людина, який лежить знизу. Оскільки ми бачимо два голуби, можна припустити, що автор зобразив людину при надії, тоді другий птах є душею плода який у утробі.

Зображення голубів, що п'ють з чаші, зустрічається ще раніше, на мозаїці з міста Равена, у Мавзолеї Галли Плацідії, датованою приблизно другою чверттю V століття.

Перше що згадується при вигляді чаші — це Грааль. Сакральний предмет, що згадується в західноєвропейських середньовічних легендах. Грааль, або Священна Грааль, постає як чаша, камінь, спис, кров, абсолютна ідея [9]. Грааль — посудина з якої пив Ісус під час Таємної вечері, а пізніше в неї було зібрано кров, яка текла з нього після того як його розп'яли на хресті.

Проаналізувавши картини О.Ройтбурда, від 1997 року, бачимо часте зображення каміння в небі, яке немов падає з небес, пізніше цей елемент автор зображує і в 2000-х роках. Ймовірно художник надає особливе значення цьому символу, проте в кожній картині по різному можна це трактувати цей знак. Відомий нам вже фразеологізм «Хоч каміння з неба», що означає за будь-яких умов, обставин, незважаючи ні на що. Також у міфології Давньої Греції існує розповідь, що у мінойській культурі є «ідейські дактилі» — камені, за формою схожі на палець людини. Згідно з Діодором Сицилійським, дактилі — це духи гори Іди, засновники містерій, що «відкрили застосування вогню, а також природу міді й заліза». Це можемо припустити оскільки каміння яке зображує художник також нагадує фалангу. Є різноманітні версії зображення каменю, який саме символ в собі несе він, на полотнах О.Ройтбурда, достовірно ми не можемо сказати.

Також у Святому Письмі камінь часто символізує Ісуса Христа, ізраїльського Месію [7]. У Новому Заповіті стверджується, що камінь вказує на Другий прихід Ісуса Христа. В книзі пророка Даниїла йдеться про тлумачення сну царя Навуходоносора. Уві сні царство

Боже в останні дні зображено як камінь, який відірвався від гори. Камінь котитиметься, доки не заповнить усю землю (Дан. 2:35). Саме ця гіпотеза найбільш є схожою на те що автор говорить якраз про небесне, про Христа, про Його пришествя. На це вказує те, що такі каміні зображені лише у картинах з біблійним сюжетом.

Також, якщо заглибитись в історичні та політичні процеси, які відбувалися наприкінці 1980-х років, ми бачимо початок розпаду СРСР. Її крах був передбачуваний, і всі відчували це у повітрі. Дослідивши творчий доробок О.Ройтбурда, бачимо, що каміння автор зображує лише в цьому періоді, лише поодинокі випадку коли вони є у роботах після 1990-х років. Тому можна припустити, що камінь є символом розпаду, знищення імперії, так як про це писав пророк Даниїл.

Щоб зрозуміти чи має автор на увазі це значення, потрібно дослідити його особисту міфологію глибше, що буде зроблено у подальших дослідженнях. З іншого боку можливо це сентимент до Одеси О.Ройтбурда, як одесита. Адже таке ж каміння є притаманним цій області, можливо автор зображує саме ракушняк, такого ж вохристого забарвлення та пористості. Це популярний вид каменю в цій місцевості, з нього будували будинки, ним вкриті пагорби та дороги, також таке каміння часто зустрічається в ландшафті міста. Іншим частим символом цього періоду є алхімічні знаки: повітря, земля, вода, вогонь у вигляді трикутників жовтого та червоного кольорів. Проте семантика цієї геометричної фігури значно глибша. В українській культурі вважається, що трикутник є одним із символів Трійці (Бог Отець, Бог Син і Святий Дух). Якщо фігура вершиною вверху то це знак чоловічого начала, символ творчої сили, коли він перевернутий то це ще давніший знак — жіночого начала, символ родючості і емблема богині-матері. Також коли це про чоловіче це про духовне, про жіноче — матеріальне.

Висновки. Творчість Олександра Ройтбурда сповнена безліччю різноманітних символів та значень. Твори, вибрані для іконографічного аналізу створені в трансавангардний період, який характеризується зверненням до міфу, цитатністю класичних творів мистецтва та фантазійністю. Тут варто зазначити, що у класичному варіанті трансавангарду, митці фактично запозичують ідентичну композицію та ідею з інших робіт, до яких звертаються, але у випадку О.Ройтбурда, бачимо протилежне. Автор, цитуючи мистецтво минулого, не використовує прямолінійні значення, його

роботи не є однозначні, він створює особистий міф навколо ідеї. Це виділяє його, як митця — інтелектуала серед інших творців цього напрямку. Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні іконографії образів у картинах художника; образно-пластичної концепції; архетипів та символів.

Ancient Egypt online. Wadjet. URL: <https://ancientegyptonline.co.uk/wadjet/> (дата звернення: 15.12.2022)

2. Credo. Яків і Рахиль — кохання, перевірене часом. URL: <https://credo.pro/2019/02/231153> (дата звернення: 15.12.2022)

3. Kirchenbote. Wo liegt Abrahams Heimat? Der Vater aus Ur. URL: <https://www.kirchenbote.de/content/der-vater-aus-ur> (дата звернення: 15.12.2022)

4. Балашова О. Ройтбурд. Київ: Основи, 2015. – с. 287.

5. Баршинова О. Сучасне українське мистецтво: історична пам'ять та світовий контекст URL: <http://www.korydor.in.ua/ua/stories/suchasne-ukrayinske-mystetstvo.html> (дата звернення: 06.12.2022)

6. Гундорова Т. Український літературний постмодерн. Київ: Критика, 2005. 450 с.]

7. Дуайт Пентекост Д. Книга Даниїла URL: <http://www.cpbilibrary/21/89/>. (дата звернення: 01.12.2022)

8. Ковальчук Г. Художник, который спорит с Караваджо и евреями. 2010. URL: <http://booknik.ru/today/reports/hudojnik-kotoryuyi-sporit-s-karavadjо-i-evreyami> (дата звернення: 01.12.2022)

9. Ладік О., Іщенко О. Грааль. Енциклопедія Сучасної України: онлайн-версія / редкол.: І. М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2007. URL: <https://esu.com.ua/article-25752> (дата звернення: 01.12.2022)

10. Ложкіна А. Перманентна революція. Мистецтво України XX-XXI ст. ART HUSS, 2019.

11. Пінчевська Б. Легітимність присутності біблійних мотивів у сучасному мистецтві: творчість Олександра Ройтбурда 2008-2010 років. Сучасне мистецтво. 2009. Вип. 6. С. 219-232. URL: <https://kd-archive.livejournal.com/9986.html> (дата звернення: 01.12.2022)

12. Склярєнко Г. Сучасне мистецтво України. Портрети художників / ІПСМ НАМУ. Київ: Huss, 2018. 472 с.

13. Словник староукраїнської мови XIV–XV ст.: У 2 т. / Укл.: Д. Г. Гринчишин, У. Я. Єдлінська, В. Л. Карпова, І. М. Керницький, Л. М. Полюга, Р. Й. Керста, М. Л. Худаш. Київ: Наукова думка, 1977–1978. Т. 1. С. 358.

14. Смирнова Н. Творчість Олександра Ройтбурда, 2011. URL: <https://kd-archive.livejournal.com/9986.html> (дата звернення: 01.12.2022)

REFERENCES

1. Ancient Egypt online. Wadjet.[Data file]. Retrieved from <https://ancientegyptonline.co.uk/wadjet/>

2. Credo. Yakov and Rachel are love tested by time. [in English] [Data file]. Retrieved from <https://credo.pro/2019/02/231153>

3. Kirchenbote. Wo liegt Abrahams Heimat? Der Vater aus Ur. [in German] [Data file]. Retrieved from <https://www.kirchenbote.de/content/der-vater-aus-ur>

4. Balashova O. (2015) Roitburd. Kyiv: Osnovy, 287 p. [in Ukrainian]

5. Barshinova O. Modern Ukrainian art: historical memory and world context [in Ukrainian] [Data file]. Retrieved from <http://www.korydor.in.ua/ua/stories/suchasne-ukrayinske-mystetstvo.html>

6. Gundorova T. (2005) Ukrainian literary postmodern. Kyiv: Krytyka. 450 p. [in Ukrainian]

7. Dwight Pentecost D. The Book of Daniel [in English] [Data file]. Retrieved from <http://www.cpbil.info/library/21/89/>.

8. Kovalchuk G. (2010) The artist who argues with Caravaggio and the Jews. [in Ukrainian] [Data file]. Retrieved from <http://booknik.ru/today/reports/hudojnik-kotoryyi-sporit-s-karavadjo-i-evreyami>

9. Ladik O., Ishchenko O. (2007) Graal. Encyclopedia of Modern Ukraine: online version. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian] [Data file]. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-25752>

10. Lozhkina A. (2019) Permanent revolution. Art of Ukraine of the 20th-21st centuries. ART HUSS. [in Ukrainian].

11. Pinchevska B. (2009) The legitimacy of the presence of biblical motifs in contemporary art: the work of Alexander Roitburd in 2008-2010. Modern Art P. 219-232. [in Ukrainian] [Data file]. Retrieved from <https://kd-archive.livejournal.com/9986.html>

12. Sklyarenko G. (2018) Modern art of Ukraine. Portraits of artists / IPSM NAMU. Kyiv: Huss, 472 p. [in Ukrainian].

13. Grynchshyn G., Yedlinska J., Karpova I. (1977-1978) Dictionary of the Old Ukrainian language of the XIV-XV centuries. Kyiv : Naukova dumka, T. 1, 358 p. [in Ukrainian].

14. Smirnova N. (2011) Creativity of Alexander Roitburd. [in Ukrainian]. [Data file]. Retrieved from <https://kd-archive.livejournal.com/9986.html> (access date: 12/01/2022)

As a result of art analysis of works of art from the period of 1989, analogues in the artist's work were found. During this period, the artist repeatedly used the same composition, signs and colors. Most often, this is an image of stones falling from the sky, two-color tracts, and faces with tongues sticking out.

Key words: Alexander Roitburd, iconography, biblical plot, signs, symbols.

ANNOTATION

Abstract. The article analyzes the literature on the state of research on Alexander Roitburd's work, in particular the iconography of his works. On the example of selected works of Oleksandr Roitburd in 1989, the iconography and symbolism of his paintings are considered. A brief overview of biblical motifs and Jewish themes in the artist's work is provided. Based on the analysis of paintings in 1989, it was found that the author used encrypted signs, as well as many references to various periods and styles in art. With the help of description, analysis and interpretation, the peculiarities of O. Roitburd's own mythology are highlighted.